

ӘОЖ : 638,48 :636,06

К. К. Сакуова, магистрант,

Б. Т. Тулебаев, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты., доцент

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал қ., Қазақстан

GP 1050 ЖӘНЕ КАМБОРА 23 ГИБРИДТЕРІНІҢ СИПАТТАМАСЫ

Аннотация

Бұл мақалада GP 1050 және Камбора 23 гибридтерінің қандай із арқылы таралғаны және шошқалардың биологиялық сипаттамасы, аналық пен аталық гибридтің көбею қабілеттілігі, аналық іздерінің көп төлдегіштігі, торай саны, сүттілігінің жоғарылығы мен торайлардың аман сақталуының артықшылығы, дене бітімінің тығыздығы мен тұрқының ұзындығы, қандай ізбен шағылыстырылу арқылы шығарылғаны туралы мәліметтер келтірілген.

Түйін сөздер: гибрид, генотип, будан, будандастыру, шағылыстыру, кросс.

Нарықтық экономика қалыптасқан жағдайда еліміздің егемендігін қамтамасыз етудің басты мәселелерінің бірі - жеткілікті азық-түлік қорын құру болып табылады. Осы аса маңызды бағытқа негізгі күш-жігерді шоғырландыру қазіргі кезеңнің бірінші дәрежелі міндеті болып табылады. Республикада азық-түлік проблемасын шешуде шошқа шаруашылығының алатын орны ерекше. Бұл еліміздің ет қорын жедел түрде толықтыруға мүмкіндік беретін мал шаруашылығының айрықша саласы.

Шошқа шаруашылығын нарық заманына экономикалық жағынан тиімді етіп өсірудің кілті - ғылым мен озат тәжірибенің берік бірлігінде. Соңғы жылдарда дүние жүзінде ауыл шаруашылық ғылымдарының қатарына шошқа жөніндегі ғылым сан алуан жаңалықтармен, жаңа технологиялармен, селекция әдістерімен байытылды. Сол секілді біздің елімізде де шошқа шаруашылығын дамытуда жұмыстар жүргізілуде. Ақтөбе облысы, Алға ауданындағы «Парижская Коммуна XXI» ЖШС - нде Камбора гибриді өсірілуде.

Шошқа шаруашылығы – мал шаруашылығының тез жетілгіш саласы екендігін, гибридологиялық (гибрид - будан, дүбара) әдіспен, яғни будандастыру, шағылыстыру және қолдан тозаңдандыру жүйесін пайдалана отырып үш тұқымды шағылыстырудың тиімді екендігін және алынған будан сапалы болады. Гибридологиялық талдаудың негізгі әдіс екендігін атап өтті [2].

РІС компаниясының мәліметінше Камбора 23 гибриді – GP - 1050 шошқасы мен ірі ақ тұқымды қабанның L 08 аталық ізімен шағылыстыру арқылы алынған. Бұл гибридтің пайда болу жолдары осы аталған РІС компаниясының құрылуынан бастау алады. Сонымен Дюрок пен ландрас тұқымдарын пайдалана отырып синтетикалық L 08 ізін алу жұмыстары 1971 жылы басталып 1978 жылы зерттеу жұмыстары аяқталған болатын. Еуропа елдерінің басты өнімі болып табылатын Камбора 23 гибриді солтүстік Америкада соңғы үш жыл бойы зерттеулер жүргізу арқылы оны негізгі өнім көзі деп таныды.

В.С.Григорьев деректері бойынша тұқымқуалағыштығының көп тұқымдардың белгілерімен байытылуы таза тұқымды бастапқы тұқымымен салыстырғанда ата - анасында жоқ белгілерінің байқалуына әкеліп соғады, олар бағалы белгілерінің сұрыптау жұмысының барысында одан әрі байытылу мүмкіндігіне ие болып келеді. Ал шошқанықатал сұрыптауды пайдаланып өндірістік технологияға сай өсіру, асыл тұқымды шаруашылықтарда генетикалық материалдан құрылуынан бастап селекциялық үрдістің аяқталуына дейін аталған шаруашылықтардағы жануарлардың ұрпақтарының жақсы қасиеттерінің пайда болуымен сипатталады [3].

Т. С. Садықұлов [4] шошқа шаруашылығын будандастыру етті және бордақылау қасиеттерінің гетерозисіне, тауарлы гибридтерді алумен және олардың өнімділігін арттырумен анықталады.

И. А. Савич [5] мақалаларында жаңа тұқым шығару үшін үш түрлі жолмен жүргізілді деп көрсетеді. Солардың бірі – шетелдік тұқымдарды жерсіндіру негізінде тұқым алу және

малмен қажетті бағытта одан әрі тереңдетілген жұмыс жүргізу. Шошқаның ірі ақ тұқымы осылай шығарылған болатын.

РІС компаниясының деректері бойынша GP 1050 шошқасы Британдық ландрас (L 02) пен ірі ақ шошқа (L 03) тұқымының негізгі аналық іздерінің гибриді болып табылады. Ол сонымен қатар РІС компаниясының аналық іздерінің өнімділігін жоғарылатуда генетикалық материал ретінде қолданылады.

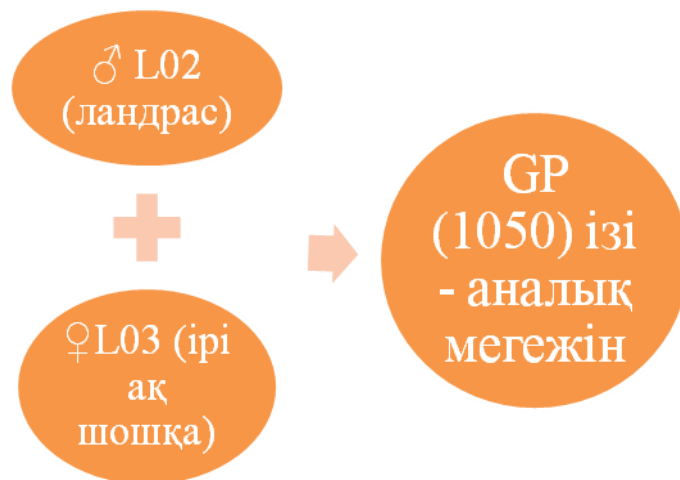
GP 1050 шошқасы 1962 жылы РІС компаниясында Британдық ландрас пен ірі ақ шошқа тұқымының екі таза іздерін қолдану нәтижесі арқасында алынған болатын. Алынған тұқым бастары 70 жылдары Еуропа арқылы АҚШ пен Канадаға сатылып, сол жерлерде өсіріле бастады.

Сонымен бұл шошқа түрінің әлемдік нарықта пайда болуы шошқа өнімін арттыруға үлкен мүмкіндіктер туғызды.

GP 1050 шошқасының биологиялық сипаттамалары:

- Жоғарғы көптөлділік;
- Сүттілігінің жоғарылығы мен торайладың аман сақталуының артықшылығы;
- Дене бітімінің тығыздығы мен тұрқыны ұзындығы;
- Қолға үйретуге қонымды, жуас.
- GP 1050 шошқасының аналық іздерінің экономикалық тиімділігі жөнінде анықталатын көрсеткіштері:
- Жаңа тірі туған торайлардың саны;
- Торайлардың енесінен айыру кезіндегі салмағы;
- Қыртыс майының қалыңдығы;
- Арқа бұлшық етінің қалыңдығы;
- Емшектерінің саны;
- Алғаш қашыру кезіндегі жасы;
- Торайларды енесінен айыру мен келесі қашыруға дейінгі аралық.

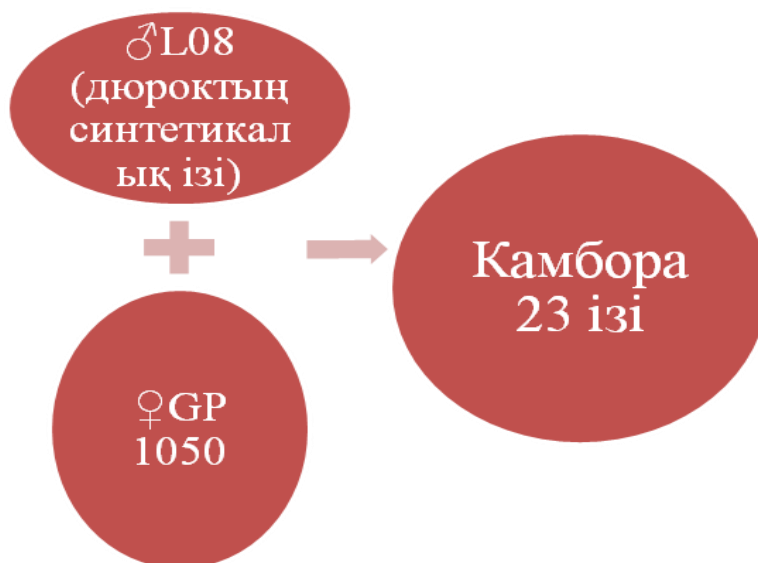
Аталған шаруашылықта өсіріліп жатырған гибридтердің өнімділігін арттыру мақсатында РІС компаниясының асыл тұқымды мегежіндері мен қабандары қолданылады. Жыл сайын табынды 50 % - ға GP 1050 мегежіндерімен және 30% - ға L08, L65 (РІС 337) қабандары мен толықтырып отырады. Аналық табынның тұқымдық құрамы 1-суретте көрсетілген:

1 сурет – GP (1050) ізі - аналық мегежінің шығу жолы

Сонымен GP 1050-ді GP 1075 (Дюрок тұқымының L 19 ізі)-пен шағылыстырсақ оңтүстік және солтүстік Еуропаның басты өнімі Камбора 22 шошқасын аламыз, ал GP 1025 (Дюрок тұқымының L 08 ізі)-пен шағылыстырсақ Еуропа мен АҚШ – тың негізгі өнімі болып табылатын Камбора 23 шошқасын аламыз, ал GP 1035-пен шағылыстырсақ Германия, Польша, АҚШ және Азия елдерінде көп өсірілетін Камбора 24 өнімін аламыз. Ал осы GP 1050 тұқымы арқылы шығарылған, шаруашылық өнімділігін арттыруға бағытталған Камбора

23 шошқасының шаруашылық жағдайға байланысты өнімділігі мен бейімделгіштігі жағынан шаруашылыққа арналған түр болып табылады(2 сурет)

2 сурет – Камбора 23 ізінің шығу жолы

РІС компаниясының мәліметінше Камбора 23 шошқасы үлкен репродукторлық орталықтарға, фермаларға арналып шығарылған. Ол аналықтарының қасиеттерімен, жоғарғы өнімділікпен және етінің сапасымен ерекшеленеді.

Камбора 23 шошқасының аналықтарының негізгі көрсеткіштері:

- Жоғарғы көптөлділік;
- Сүттілігінің жоғарылығы мен торайлардың аман сақталуының артықшылығы;
- Қолға үйретуге қонымды, жуас;
- Шаруашылық жағдайға тез бейімделгіштігі.

Камбора 23 - GP 1050 шошқасы мен ірі ақ тұқымды қабанның L 08 ізінің өнімі. Бұл гибридтің пайда болу жолдары осы аталған РІС компаниясының құрылуынан бастау алады. Сонымен дюрок пен ландрасты пайдалана отырып синтетикалық L 08 ізін алу жұмыстары 1971 жылы басталып 1978 жылы зерттеу жұмыстары аяқталған болатын.

GP 1050 мен L 08 ізін селекцияда қолдану мақсаты осы жоғары аталған GP 1050 гибридін өнімділік қасиеттерін одан әрі жетілдіру, үлкен шаруашылық жағдайларына бейімделе алуын қарастыру.

Камбора 23 шошқасының аналық іздерінің экономикалық тиімділігі жөнінінде анықталатын көрсеткіштері:

- Жаңа тірі туған торайлардың саны;
- Торайлардың енесінен айыру кезіндегі салмағы;
- Қыртыс майының қалыңдығы;
- Арқа бұлшық етінің қалыңдығы;
- Емшектерінің саны;
- Алғаш қашыру кезіндегі жасы;
- Торайларды енесінен айыру мен келесі қашыруға дейінгі аралық.

Еуропа елдерінің басты өнімі болып табылатын Камбора 23 шошқасын солтүстік Америкада соңғы үш жыл бойы зерттеулер жүргізу арқылы оны негізгі өнім көзі деп таныды.

РІС компаниясының мәлімдеуінше қазіргі кезде әлемде аталған шошқа кростарын өнімділігі мен шаруашылық жағдайда бейімделу қабілеті жоғары болуына байланысты көптеген елдер өсіруде.

Өндірістегі үрдісті тиімді қадағалау үшін жануарларға өзіндік белгі салу керек. Сол мақсатта «Парижская Коммуна - XXI» ЖШС - де торайлар арнайы сырғалармен белгіленеді.

- GP 1050 – үшбұрышты сары сырға, торайларына да сары сырға
- Камбора 23 - дөңгелек сары сырға, торайларына таңба салынбайды
- Тауарлық жас төлдер – қызыл сырға, торайларына таңба салынбайды
- Қабандарға таңба салынбайды.

Камбора 23 және GP 1050 гибридтері екеуі де негізінен дене бітімінің ірілігімен, дене пішімінің тегістігімен, өнімділігінің жақсы болуымен ерекшеленеді. Ет және сүйек ұлпасы жақсы дамыған, мойынының ұзындығы орташа, шоқтығы етті, арқасы, жауырыны және бел аумақтары кең. Кеудесі кең, қабырғалары дөңгеленіп келген, аяқтарын жерге мығым басып тұрады.

Ақтөбе облысының жер көлемінің басым бөлігін, төрт түліктің барлық түрін өсіруге тиімді пайдалануға болатындығын, бағалы азық-түлік, жеңіл өнеркәсіп шикізаттарын өндірудің берік негізі болып қала беретіндігін ескере отырып, бұл ретте, нарықтық қатынастар талаптарына сай, мол да, сапалы өнім беретін, жергілікті табиғат, ауа-райы жағдайларына жақсы бейімделген, түрлі ауруларға төзімді қолда бар мал тұқымдарын одан әрі жетілдіріп, жаңа түрлерін шығаруға бағытталған ғылыми-практикалық жұмыстардың маңызы өте зор екендігін атап өткен жөн.

Қорыта келе, зерттелінген Камбора 23 және 1050 гибридті мегежіндерінің физиологиялық жағдайлары бірқалыпты, нормативтік талаптарға сай, ол аталған жерге, яғни Ақтөбе облысына жақсы бейімделгендігі көрініп тұр. Сондықтан шошқа шаруашылығында сапалы табын құруда мегежіндердің бағып - күтілуіне, жақсы азықтандырылуына аса мән берген жөн, себебі соның барлығы дене бітіміне, көп төлдегіштігіне әсер етіп, нәтижесінде болашақ төлдің нашар қалыптасуына залалын тигізеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Карелин А.И. Влияние внешних факторов на общую резистентность и иммунобиологическую реактивность организма поросят / А.И. Карелин, Б.М. Емельянов. – М.: Колос, 1974. – С.113-116.
- 2 Коваленко В. Достижения и проблемы в технологии воспроизводства свиней / В. Коваленко // Свиноводство. – 1999. – № 1. – 54 – 56 б.
- 3 Григорьев В.С. Особенности полового созревания чистопородных и помесных свинок / В.С. Григорьев, В.И. Максимов // Зоотехния. – М. – 2006. – №2. – С.31-32
- 4 Садықұлов Т.С. Разведение и селекция сельскохозяйственных животных / Т. С. Садықұлов. – Алматы, 2003. – 119 б.
- 5 Савич И.А. Свиноводство / И. А. Савич. –М.: Колос,1978. – С.66.

РЕЗЮМЕ

В этой статье приведены методы создания и биологическая характеристика гибридов GP 1050 и Камбора 23, а также сведения о высокой молочности маток и сохранности поросят, репродуктивных качествах гибридов, параметрах продуктивности свиноматок и хряков, оценке выживаемости и сохранности поросят, промерах статей тела свиней, оплодотворяемости свиноматок.

RESUME

This article provides research materials description and characterization of hybrids GP 1050 Camboriu 23. The biological description, dairy and safety of pigs, reproductive qualities of sows and boars, sows and boars parameters, estimation of pigs on survival and on safety, measurements of animals plodotvorimost sows has been studied.